

David Bradna: Problém sebevraždy v moderním Japonsku

Posudek oponenta na diplomovou práci

David Labus

Diplomant předložil práci na téma sebevraždy v moderním Japonsku, téma, které svou povahou zasahuje do několika oborů a má několik rovin. Již svou vlastní podstatou je to téma aktuální v tom smyslu, že neaktuální být ani nemůže, aktuálnost je však silně závislá na úhlu pohledu.

Své oponentské hodnocení jsem pro přehlednost rozdělil do několika základních oddílů:

Členění práce

Úvod práce bohužel postrádá jakékoli smysluplné a vnitřně strukturované předestření přístupu k tématu. Diplomant předkládá řadu různorodě motivovaných typů sebevražd a souborně je nazývá nedostatečně vydefinovaným pojmem „kulturně specifická dobrovolná smrt“ (problémem je například ona dobrovolnost). Zde se mi však smysluplná nit výkladu ztrácí, neboť následuje nepřehledná změť výroků a myšlenek. Uvádím pouze několik ukázek, zejména ze s. 8: „japonská kulturní specifika“ jsou „disciplínou“, a místo aby dokázal oprávněnost tohoto svého přístupu, tak se „domnívá, že má váhu“. „Zásadní překážkou“ pro diplomanta pak je, že „v dostupné literatuře nedochází při popisování mnou zkoumané oblasti k zásadnímu rozchodu názorů, což velmi omezuje možnost diskuze“. Toto je pouze několik ukázek z floskulí, jichž je Úvod plný. Jsem nucen konstatovat, že tuto podstatnou část práce, která končí ve formulačním kotrmelci, autor naprosto nezvládl.

Přestože autor deklaruje, že oblast jeho zájmu je moderní Japonsko, v Kap. 2 (2.2, 2.3) čerpá nemálo z předmoderních dějin. Budiž. Čtenáře seznamuje s jednotlivými případy kulturně typizovaných sebevražd, které jsou jako jednotlivé případy místy zajímavé, a připravuje si tak materiál pro rozbor v následující 3. kapitole. Je zde ale jasně patrná zkratkovitost mezi uvedením několika málo případů a snahou z toho vyvodit závěr, byť dílčí.

Ve 3. kapitole přichází se sedmi „kulturně specifickými prvky“, pomocí kterých vysvětluje jednotlivé typy sebevražd. Nejsm si ale jist, nakolik je např. možno přímo spojit pozitivní vlastnosti jako angažovanost a touhu po dosažení pozitivní pověsti (prvky 1 a 2) s motivem, vedoucím k sebevraždě. Navíc jednotlivé kategorie definuje nejednoznačně (bod 2), někde, jako např. v bodě 3.4 mi není přesně jasné spojení onoho „prvku“ se sebevraždou (autor nic neuvádí, nedokladuje). Považuji za problematické uvádět poslušnost a smíření s kapitulací v roce 1945 za doklad věrnosti v kap. 3.5. a srovnávat ji s příběhem 47 samurajů.

Kap. 4, resp. její začátek považuji za světlé místo práce, podle mého názoru by *nějak takto* mohl vypadat úvod k dané problematice, tady se podle mého soudu autor trochu blíží původnímu předsevzetí zkoumat sebevraždu jako kulturní specifikum, abych použil jeho výrazu. Uvedení dlouhých úseků ze 3 příběhů není touto formou vhodné.

Závěr – začíná žalostně, nutno číst. Jestliže v Úvodu píše o (jinak nesmyslném) přístupu z pohledu japonských kulturních specifíků, a o tom, že kulturní aspekty relativně silně ve společnosti stále působí, a v Závěru konstatuje, že není schopen odpovědět, jak silně v jednotlivých případech jako motivace působí, jinými slovy tím říká, že předložená práce je k ničemu, nebo že bohužel nepochopil, o čem nebo jak se diplomová práce píše. Z práce jsem nabyl jasněho dojmu, že přes své deklarace k tématu přistoupil v podstatě sociologicky – sám jasně na konci úvodu píše o definici kulturního aspektu pouze jako intenzity nebo míry jeho přítomnosti nebo působení ve společnosti – , aniž by k tomuto přístupu byl řádně metodicky vybaven. Viz jednotlivé názvy Kapitoly 3.

Seznam literatury je vhodné vnitřně členit podle jazyka nebo např. charakteru literatury, uvedený je velmi ledabylý.

Formální stránka

- psaní velkých písmen: Císař Hirohito, Rusko-Japonská válka na s. 19 ad.;
 - zapomene / opomine uvést zdroj : s. 12 dole, s. 13 dole, s. 43, nebo u zdroje neuvede vročení;
 - stylisticky nepřijatelná zjednodušení: s. 12 v pozn. pod čarou, pozn. 17 na s. 17;
 - vyšínutí z větné vazby: s. 15, 41, 73 aj.;
 - místy časté překlepy (s. 21, 31), které spolu s následnými hrubými chybami prozrazují, že autor po sobě práci zřejmě nečetl;
 - závažné prohřešky proti pravopisu: doktorovy na s. 19, cíly s. 39, s. 51 aj.;
 - nepoužitelné výrazy „starobinec“ s. 51, „tendovat“, s. 44 a 53 ;
 - četné chyby v diakritice, ukázkou je s. 54 dole, chyba zcela změnil význam věty;
 - problematické použití znaků přímo v češtině : s. 16 nahoře, s. 21 dole aj., s. 43 aj.
- Celkově po této stránce práce působí velmi odbytě, ba až uboze.

Práce s odbornou literaturou

- Odbornou literaturu, která se obecně problémem sebevraždy zabývá, neuvádí v kritickém rozboru diplomant v Úvodu žádnou. Chce-li se diplomant zabývat sebevraždami a jejich kulturním pozadím (netroufám si přesně jeho téma

formulovat), pak bych očekával, že např. uvede základní kvantitativní údaje o sebevraždách v Japonsku a jinde, zmíni obecné typy sebevražd (plánovaná, předstíraná, impulzivní apod.) z nějaké obecně uznávané odborné či referenční literatury, pokud možno sociologické, a to i přesto, že se chce tématu věnovat z užšího, jiného, zřejmě kulturního pohledu.

(Ne)práci s odbornou literaturou považuji za jedno z nejslabších míst práce, tento fakt ovšem vyplývá i z toho, že práce je svým charakterem jiná, než autor původně zamýšlel.

Obsahová stránka

- Po uvedení případů v kap. 2 se diplomant celkem systematicky snaží klást otázky, zjišťující motivy sebevražd. Položené otázky zůstávají často zřejmě záměrně bez odpovědi (s. 21), což nepovažuji za šťastný přístup;
- Téma je pojato příliš široce – pro jednotlivé typy sebevražd je uvedeno v 2. kap. vždy jen několik málo příkladů, pro něž ve 3. kap. diplomant vytvořil sedm motivačních kategorií. Očekával bych, že při stanovování těchto kategorií bude kriticky vycházet z nějakého autoritativního již existujícího modelu. Nečiní tak, a rizika z toho plynoucí se jasně ukazují např. na s. 40, s. 44 nebo s. 46 aj., kde naprosto nepřipustně paušalizuje na základě vlastní zkušenosti či zkušenosti blízkých osob.
- Hodnotící srovnání se Západem („sebevražda vyvolává hrůzu“ aj.) působí nepatřičně – autor by měl hodnotit jednotlivé kulturní projevy spíše na základě vnitřních (japonských) kulturních aspektů; v kap. 3.2 považuji za nepřijatelné „dokladování“ menboku na základě v podstatě pouze cizích zdrojů (Mosley a fotograf Smith).
- Použití grafů provází nejasnosti, chybí srozumitelný popis, zejm. na s. 39 odkazuje diplomant nesrozumitelně na jakési „následující schéma“, kde ale chybí uváděný bod a)...
- Za obecný a vážný prohřešek však považuji to, že otázky jsou často kvalitativní („Je v japonské kultuře tradičně přítomna síla...“), přitom v Úvodu diplomant prohlásil, že mu jde o kulturní aspekt v intenzitě jeho působení, což je přístup jasně kvantitativní.
- Není potřeba informace (případy) opakovat (s. 5 a 23 a 34), navíc poprvé jsou někdy uvedeny nepřesně.
- Místy autor předloží po uvedení případu smrti pouze několik možností vysvětlení, které zůstanou neokomentovány (s. 23 dole), není vhodné se uchýlovat k jakémukoli emočnímu hodnocení.
- Nepodložená tvrzení (s. 30) o „mnohých případech sebevražedných útoků“ v USA a SSSR.
- Místy vyvozuje diplomant z informací velmi zjednodušující paušalizující závěry (s. 35, o jako šindžů)
- Dolní odstavec na s. 54 považuji za nesrozumitelný, prosím objasnit.

Otázky do diskuze:

Namísto otázek do diskuse kladu diplomantovi zásadní námitku:

Jestliže v Úvodu píše o přístupu z pohledu japonských kulturních specifik, a o tom, že kulturní aspekty „relativně silně“ ve společnosti stále působí (často v této souvislosti používá pojem „intenzita“), a v Závěru konstatuje, že není schopen odpovědět, „jak silně“ (s. 75) v jednotlivých případech „tyto výše popsané obecné socio-kulturní faktory“ jako motivace působí, říká tím prakticky, že cíl práce nezvládl. Nechť se pokusí mi toto tvrzení vyvrátit.

Další dílčí otázky:

s. 30 nahoře (omezené soc. standardy a kulturní atributy) citovat, ot.: Nejsou ony sociální standardy tak jako tak projevem „dané kultury“? Co se tím vlastně chce říci?

Jestliže je vztah dítěte a cizího rodiče tak špatný, proč je (bylo) v Japonsku poměrně častá adopce?

Na základě výše uvedeného dospívám k těmto **závěrům**:

- je sice sympatické, že autor se pokouší přijít s maximem vlastních názorů a s originálními závěry, ale jejich zkratkovitost, neukotvenost a nepodloženost je skutečně zážející;
- nevyužívání odborné literatury, ignorance kvantitativních ukazatelů vede k nepříst^{pu}ným paušalizacím, opřeným zhusta pouze o vlastní zážitky, vydávané za obraz celku. Hodnocení na základě osobních soudů a měřítek, které nutně musí vést k nepřijatelným hodnotovým soudům;
- směšování kvalitativních a kvantitativních hledisek při práci, naprostá nepodloženost tvrzení a závěrů;
- velmi nízká formální úroveň
- práce je deklarována jako dílo z hlediska „kulturních specifik“, ve své podstatě je mnohem více sociologická.

Práci celkově hodnotím jako velmi amatérský a „svévolný“ pokus zpracovat značně komplikované a široké téma, a vážám s jejím doporučením komisi k obhajobě. Pokud bude k obhajobě připuštěna – což navrhuji rozhodnout na základě ústního výkonu diplomanta -, nemohu pochopitelně navrhnout jiné hodnocení než dobře.

Ve Vínorí, 18. 5. 2008

David Labus

David Labus